

הכוח הפיננסי הסיני בשירות השאיפות המדיניות

עודד ערן

תקופה ארוכה של צמיחה כלכלית עקבית בסין אפשרה לה לצבור משאבים פיננסיים עצומים, שהפכו אותה לבעלת עוצמה פיננסית אדירה. עתודות המטבע הזר של סין תפחו לכדי 3.9 טריליון דולר – הגבוהות בעולם. תאגיד ההשקעות של סין, שהוא קרן הון ריבונית של המדינה, מנהל כעת נכסים בשווי של מעל 650 מיליארד דולר. מקורות פיננסיים כבירים אלה נרתמים על ידי ההנהגה הפוליטית לביסוס העליונות האזורית – המדינית והכלכלית של סין.

בחודשים האחרונים פעלה סין להקמת שני בנקים בינלאומיים נפרדים. הראשון הוא בנק BRICS, שעל הקמתו הוכרז בפגישה ביולי 2014 בין ברזיל, רוסיה, הודו, סין ודרום אפריקה, בעקבות כעסן של מדינות אלה מהיעדר רפורמה במוסדות ברטון-וודס – הבנק העולמי וקרן המטבע העולמית. רפורמה כזו אמורה הייתה לתת לחמש המדינות כוח הצבעה שהיה משקף את גודלן הטריטוריאלי והדמוגרפי. במקומה, החליטו המדינות המייסדות להקים את 'בנק הפיתוח החדש', עם הון מורשה של 100 מיליארד דולר והון רשום של 50 מיליארד דולר, המחולק שווה בשווה ביניהן. למרות שחלקן של חמש השותפות המייסדות שווה בגודלו, קשה יהיה להסתיר את העובדה שהכלכלה של סין גדולה מזו של כל ארבע החברות האחרות גם יחד, ואת השפעתה בהתאם.

הבנק השני – הבנק האסיאתי להשקעות תשתית (AIIB) – הוא יוזמה בלעדית של סין, והקמתו, היא הישג מדיני מרשים. גם AIIB הוא תוצאה של אי שביעות רצונה של סין מהעובדה שהמוסדות שקמו לאחר מלחמת העולם השנייה וכן בנק הפיתוח האסיאתי לא עברו רפורמה, והם ממשיכים להיות נשלטים על ידי ארצות הברית, יפן וכמה ממדינות אירופה. הרעיון של AIIB התעורר בסין ב-2013 והושק בבייג'ין באוקטובר 2014. הוא צפוי להתחיל לפעול בסוף 2015, עם סיום הסדרת כל הפרטים הפיננסיים, הטכניים והמשפטיים.

ארצות הברית יצאה במערכה נגד AIIB בניסיון להניא מדינות אחרות מלהצטרף אליו, אולם המאמץ נכשל לאחר ששותפות אסיאתיות גדולות כולל אוסטרליה החליטו לקחת בו חלק. עם זאת ראוי לציין את היעדרה של יפן משורות המצטרפות. למרות שניתן להניח שהשאלה עלתה בפגישה שנערכה ב-22 באפריל 2015 בין נשיא סין לבין ראש ממשלת יפן אבה, בשולי ועידת הפסגה של אסיה-אפריקה שנערכה באינדונזיה, לא סביר שראש ממשלת יפן אבה השיב תשובה חיובית. ארצות הברית ממשיכה להביע הסתייגות מבנק AIIB המתוכנן, מהסטנדרטים לפיקוח ובקרה, וכן מאמצעי הבטיחות הסביבתיים והחברתיים שהוא מציע. בהקשר זה ניתן ללמוד רבות על עמדתה מהציטוט הבא: "לקהילה הבינלאומית יש עניין לראות את בנק AIIB משלים את הקשת הקיימת, ופועל בעילות לצד הבנק העולמי ובנק הפיתוח האסיאתי".

אולם הפרויקט השאפתני ביותר הוא מה שזכה לכינוי הרשמי יוזמת "רצועה אחת ודרך אחת" (Belt and Road Initiative). נשיא סין הכריז עליה לראשונה בספטמבר 2013, כשהוא מתייחס לבניית דרך המשי כרצועה כלכלית אחת. חודש לאחר מכן הוא הוסיף לכך את המרכיב הימי. מאז התפתח הרעיון האסטרטגי, וב-28 במארס 2015 הוכרז רשמית כ"חזון והפעולות לבנייה משותפת של רצועה כלכלית בדרך המשי" ושל "דרך המשי הימית של המאה ה-21". כפי שהוצהר, יוזמת "חגורה אחת ודרך אחת", היא פרויקט שאמור להיבנות במשותף ובהתייעצות צמודה, כך שייטן מענה לאינטרסים של כל הצדדים, ויש להשקיע מאמצים בשילוב ופיתוח האסטרטגיות של המדינות השוכנות לאורך הרצועה והדרך. ממשלת סין ניסחה ופרסמה את הדברים במטרה לקדם את יישום היוזמה, שתזרים חיים וחיוניות לדרך המשי העתיקה, תחבר בין מדינות אסיאתיות, אירופאיות ואפריקאיות, ותקדם שיתוף פעולה שיניב שיאים חדשים של תועלת הדדית".

ההיקף הגיאוגרפי של פרויקט שאפתני זה מתואר בברור כמכסה את "...סין, מרכז אסיה, רוסיה ואירופה (האזור הבלטי). מחבר את סין עם המפרץ הפרסי והים התיכון דרך מרכז אסיה ומערב אסיה, ומחבר את סין עם דרום מזרח אסיה, דרום אסיה והאוקיינוס ההודי. 'דרך המשי הימית של המאה ה-21' מיועדת לעבור מחופה של סין עד לאירופה דרך ים סין הדרומי והאוקיינוס ההודי בנתיב אחד, ומחופה של סין דרך ים סין הדרומי ועד לדרום האוקיינוס השקט בנתיב שני".

במסגרת שיתוף הפעולה, מציבים הסינים סדרי העדיפות פרויקטים של תשתית המיועדים לחזק את הקשר בהובלה ביבשה ובים, לשנע אנרגיה ולקשר רשתות חשמל, לבנות מעברי גבול ולהניח כבלים אופטיים חוצי יבשות. מסחר הוא כמובן חלק גדול מהפרויקט, והיוזמה אמורה להסיר חסמי סחר והשקעות ולהקים אזורים לסחר והשקעות הדדיים. הצעות אחרות כוללות העמקת שיתופי פעולה חקלאיים, לרבות מיכון חקלאי, ייצור מזון בחוות, התפלת מי ים ופיתוח מקורות אנרגיה מתחדשת – כולם תחומים שבהם ישראל יכולה לתרום רבות.

הסינים מציעים לעבור לשימוש במטבעות מקומיים בעסקאות בילטרליות פתוחות, לפתח את שוק המניות האסיאתיות ולהרחיב את המוסד הפיננסי שהוזכר לעיל. בנובמבר 2014, הכריז הנשיא שי ג'יפנג, שארצו תתרום 40 מיליארד דולר ל'קרן תשתית דרך המשי' שמטרתה לפתוח את "צוואר הבקבוק" בתקשורת התחבורתית של אסיה – קרן שתהיה פתוחה למשקיעים אחרים. עבור ישראל, המאמץ המאסיבי של סין לבסס עצמה באסיה ומעבר לה מייצר הזדמנויות

אבל גם כמה חששות. האינטרס הסיני הגובר בישראל וביכולותיה הפיננסיות כבר הצית כאן ויכוח באשר לעד כמה רחוק מוכנה ישראל ללכת, כשהיא מתירה רכישה סינית של חברות ישראליות מרכזיות או מעניקה לחברות בנייה סיניות חוזים לבניית מסילות רכבת ונמלים. כמו כן, לא ניתן להתעלם מהחוסר הנחת הגלוי בושינגטון בשל השאיפות הכלכליות-פוליטיות של סין.

מאידך, ברור שהיוזמות הכלכליות של סין – במסגרתן היא מזמינה את כל המדינות הרלוונטיות, כולל ישראל, לקחת חלק – נושאות משמעות פוליטית רבה לישראל, במיוחד לאור המאמצים הנוכחיים של הפלסטינים ושל מדינות וארגונים אחרים לבודד אותה. השתתפות ביוזמות הסיניות יכולה לפתוח בפני ישראל דלתות באסיה, שנכון להיום סגורות בפני חברות וגופים כלכליים ישראלים. כוח משימה שהוקם לאחרונה לצורך קידום היחסים הכלכליים עם סין בהובלת פרופ' יוג'ין קנדל, ראש המועצה הלאומית לכלכלה, הוא הוכחה להכרה של ממשלת ישראל בחשיבות יחסים אלה. עם זאת, אין זה תחליף לצורך במחקר אסטרטגי רציני, שימפה את כל המשמעויות האסטרטגיות ארוכות הטווח שיש למעורבות ישראלית ביוזמות סיניות חדשות מבחינה מדינית וכלכלית.